

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Балджи М. Актуальні питання управління економікою охорони здоров'я регіону (на прикладі Одеської області) / М. Балджи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream>.
2. Жаліло Я. Теорія та практика формування ефективної економічної стратегії держави: [монографія] / Я. Жаліло. – К.: НІСД, 2009. – 336 с.
3. Кендюхов О. Стратегія соціально-економічного розвитку України: мета, завдання і ключові проблеми / О. Кендюхов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/eprom/2009_47/st_47_01.pdf.
4. Мартинюк О. Імплементція парадигми економіка здоров'я – економіка знань в стратегію розвитку медичних закладів / О. Мартинюк // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – 2015. – № 13. – С. 106–110.
5. Основні шляхи подальшого розвитку охорони здоров'я в Україні / за заг. ред. В. Лехан, В. Рудого. – К.: Вид-во Раєвського, 2005. – С. 17–22.
6. Солоненко Н. Економіка охорони здоров'я: [навч. посібник] / Н. Солоненко. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – 415 с.
7. Лехан В. Стратегія розвитку системи охорони здоров'я: український вимір / В. Лехан, Г. Слабкий, М. Шевченко. – К., 2009. – 128 с.
8. Стратегія економічного та соціального розвитку Одеської області до 2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://oda.odessa.gov.ua/files/oda/dod_do_r_shennya_straten_ ya_2020.pdf.

УДК 658.15(045)

Маршук Л.М.

асистент кафедри фінансів

Вінницького торговельно-економічного інституту

Київського національного торговельно-економічного університету

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Статтю присвячено обґрунтуванню теоретичних основ сутності поняття «потенціал підприємства» та його формування. Проаналізовано вплив кожного ресурсу потенціалу на діяльність підприємства. Досліджено механізм і принципи формування фінансово-ресурсного потенціалу підприємств, визначено внутрішні та зовнішні чинники розвитку. Проаналізовано досягнутий рівень ефективності використання та вплив на рівень виробництва продукції підприємством.

Ключові слова: потенціал, потенціал підприємства, фінансовий потенціал, ресурсний потенціал, фінансово-ресурсний потенціал, формування потенціалу підприємства.

Маршук Л.М. ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ ФИНАНСОВО-РЕСУРСНОГО ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье обоснованы теоретические основы сущности понятия «потенциал предприятия» и его формирование. Проанализировано влияние каждого ресурса потенциала на деятельность предприятия. Исследован механизм и принципы формирования финансово-ресурсного потенциала предприятий. Определены внутренние и внешние факторы развития. Проанализированы достигнутый уровень эффективности использования и влияние на уровень производства продукции предприятием.

Ключевые слова: потенциал, потенциал предприятия, финансовый потенциал, ресурсный потенциал, финансово-ресурсный потенциал, формирование потенциала предприятия.

Marshuk L.M. PRINCIPLES OF FORMATION OF FINANCIAL AND ENTERPRISE RESOURCE POTENTIAL

The article is devoted to substantiation of theoretical foundations essence of the concept «potential of the company» and its formation, the influence of each resource potential in the company. The mechanism and principles of financial resources of the companies identified internal and external factors of development. Analyzed the achieved level of efficiency and impact on production now.

Keywords: potential, potential of the company, financial potential, resource potential, financial resource potential, capacity building enterprise.

Постановка проблеми. Фінансово-ресурсний потенціал є одним з основних факторів, який визначає успішність роботи підприємства в сучасних умовах ринку: чим він вищий, тим більш конкурентоспроможним та інвестиційно привабливим є підприємство. Зазвичай під цим терміном розуміють сукупність наявної та потенційної здатності збільшення потенціалу суб'єкта господарювання. В умовах мінливого ринкового середовища України перед суб'єктами господарювання постають проблеми ефективного використання наявних ресурсів, пошуку резервів підвищення продуктивності діяльності, оптимізації структури майна. Для вирішення цих проблем служби фінансового менеджменту підприємства мають управляти його фінансово-ресурсним потенціалом, що зумовлює актуальність теми дослідження. Отже, існує об'єктивна потреба у формуванні механізму управління фінансово-ресурсним потенціалом підприємств, інтегрованого зі стратегічним баченням розвитку підприємства на ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішення проблем управління фінансово-ресурсним потенціалом підприємств розглядалися у наукових розробках учених-економістів, зокрема, О.В. Ареф'євої, О.І. Амоші, В.П. Бабиця, Я.Г. Берсуцького, В.М. Гриньової, В.Б. Занги, М.І. Іванова, О.М. Кизими, Т.С. Клебанової, М.М. Лепи, П.А. Орлової, В.С. Пономаренка, О.І. Пушкаря, Л.В. Руденко, О.М. Тридіда, Д.К. Шевченка, Б.Г. Шелегеди та ін. Однак, незважаючи на значні досягнення в теорії управління фінансовим потенціалом підприємств, є низка проблем, які залишаються предметом дискусій та обговорень учених і потребують ґрунтовного дослідження.

Метою статті є дослідження механізму та принципів формування фінансово-ресурсного потенціалу підприємств, визначення внутрішніх та зовнішніх чинників розвитку підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проблема формування фінансово-ресурсного потенціалу

підприємств стає все актуальнішою в умовах невпинної глобалізації ринку, що в загальному визначає важливість контролю за станом господарської діяльності підприємства з погляду дії зовнішніх і внутрішніх чинників його діяльності та визначення його фінансово-ресурсного потенціалу для забезпечення стійкого економічного зростання [4, с. 134].

Фінансово-ресурсний потенціал не існує окремо. Адже він є елементом загального економічного потенціалу підприємства, як системи усіх можливостей підприємства в усіх сферах його функціонування. Тому вважаємо за доцільне схематично зобразити місце фінансово-ресурсного потенціалу в системі загального економічного потенціалу підприємства (див. рис. 1).

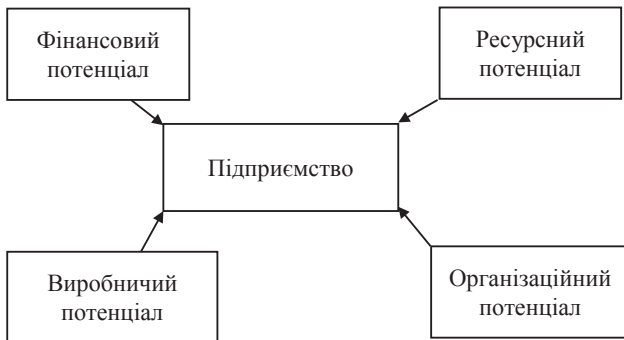

Рис. 1. Місце фінансово-ресурсного потенціалу в загальному економічному потенціалі підприємства

Рис. 1 демонструє формування економічного потенціалу підприємства за допомогою різних його елементів, у тому числі фінансового потенціалу.

Фінансовий потенціал – це здатність підприємства забезпечити основні складники ланцюга «збут – виробництво – закупівля» фінансовими ресурсами за принципом найбільш ефективного їх розподілу.

Ресурсний потенціал підприємства – це сукупність матеріальних, нематеріальних, трудових, фінансових ресурсів, у тому числі здатність робітників підприємства ефективно використовувати названі ресурси для виконання місії, досягнення поточних та стратегічних цілей підприємства.

Виробничий потенціал – це здатність виробничої системи забезпечити випуск продукції в обсязі, що відповідає потенціалу попиту.

Організаційний потенціал – це здатність керівництва створити ефективну систему взаємодії між усіма елементами потенціалу [1, с. 269].

Розглянемо дефініцію поняття «фінансовий потенціал». Визначимо його як здатність до раціонального та ефективного використання фінансових ресурсів, що перебувають у його розпорядженні, а також можливості до збільшення у разі потреби обсягів цих ресурсів.

В економічній літературі немає чіткого трактування категорії «фінансовий потенціал», саме тому ми побудували таблицю основних визначень цієї категорії.

Фінансовий потенціал як економічна категорія є складною динамічною системою, елементи якої взаємопов'язані та взаємозумовлені. Кожен елемент цієї системи залежить від рівня розвитку підприємства, конкурентної позиції, можливості залучення та поєднання окремих видів джерел фінансування, ефективності системи управління [1, с. 269].

Фактори, які зумовлюють розвиток елементів фінансового потенціалу та впливають на їх збалансованість й ефективність використання, можна поділити на дві групи – зовнішні та внутрішні.

До зовнішніх факторів можна віднести економічні умови ведення господарства, стадія життєвого циклу економіки країни, політичні зміни в державі, фінансовий стан держави, кон'юнктура ринку, економічна, фінансово-кредитна та податкова політика держави.

До внутрішніх факторів відносять склад, структура, рівень конкурентоспроможності продукції що випускається, обсяг витрат, ефективність організації процесів виробництва, постачання й збуту, склад і структура майна та фінансових ресурсів, кваліфікація управлінського персоналу [5, с. 125].

Оскільки фінансовий потенціал підприємства має систематичний характер, а його надзвичайний динамізм знаходиться під впливом численних факторів, вважаємо, що організація його управління повинна базуватися на певних принципах, які зображають загальні економічні положення цього процесу та специфіку об'єкту, яким здійснюється управління.

Виділимо такі принципи формування фінансового потенціалу підприємства:

- цілісність та комплексність;
- неперервність у часі й просторі;
- еластичність;
- наукова обґрунтованість основних параметрів;
- результативність управлінських дій;
- адаптація до специфіки суб'єкта, яким здійснюється управління.

Принцип цілісності дає змогу забезпечити комплексність та узгодженість управлінських дій складників цієї категорії на всіх етапах його функціонування, чим посилюється вплив на всю господарську діяльність підприємства.

Принцип цілісності та комплексності доповнюється неперервністю управління фінансовим потенціалом, який передбачає постійну реалізацію управлінських дій від моменту створення підприємства до його ліквідації. Неперервність управління фінансовим потенціалом суб'єкта господарювання повинна досягатись не лише в різні періоди часу, а й у просторі, тобто на всіх етапах управління відповідним об'єктом.

Сутність принципу еластичності полягає в можливості пристосування всіх рішень, які приймаються

Таблиця 1

Основні визначення поняття «фінансового потенціалу»

Автор	Фінансовий потенціал – це
П.А. Фомин, М.К. Старовойтов [8]	відносини, що виникають на підприємстві з приводу досягнення максимально можливого позитивного фінансового результату за умови наявності власного капіталу, достатнього для забезпечення ліквідності та фінансової стійкості
В.В. Турчак [7, с. 51]	сукупність наявних та потенційних ресурсів і можливостей, що можуть бути мобілізовані для досягнення стратегічних і тактичних організаційних цілей
«Економічний словник»	можливості залучення зовнішнього капіталу в обсягах, необхідних для реалізації ефективних інвестиційних проектів
А.С. Назаренко [6, с. 26]	наявність ефективної системи управління фінансами, що забезпечує прозорість поточного й перспективного фінансового стану підприємства

й реалізуються, до реальних умов господарювання (мається на увазі обов'язкове врахування економічної, політичної, зовнішньої ситуації, внутрішніх умов господарювання, стан матеріальних, трудових і власних фінансових).

Для прийняття найбільш виправданих управлінських рішень необхідне дотримання принципу наукової обґрунтованості. Наукова обґрунтованість окремих показників, таких як обсяг, структура та використання фінансового потенціалу підприємства, дає змогу забезпечити цілісність та ефективність процесу управління.

Принцип результативності спрямовує управлінські дії на досягнення позитивних фінансових результатів усіх завдань у сфері фінансово-господарської діяльності, які плануються та реалізуються. Дотримання цього принципу необхідно враховувати під час організації управлінських функцій на кожному етапі фінансової діяльності та в процесі використання складових елементів фінансового потенціалу [8].

Фінансовий потенціал підприємства та його рівень тісно пов'язаний з ресурсним потенціалом підприємства, оскільки це є запорукою успіху діяльності підприємства.

Далі розглянемо ресурсний потенціал з точки зору підприємства як суб'єкта господарювання, який є важливим чинником, що впливає на ефективність фінансово-господарської діяльності, підвищення конкурентоспроможності підприємства.

Ресурсний потенціал підприємства характеризують такі показники:

- реальні можливості підприємств у тій чи іншій сфері економічної діяльності;
- обсяги ресурсів і резервів як залучених, так і не залучених у виробництво;
- здатність менеджерів до використання ресурсів для створення продукції, товарів і послуг з метою отримання максимального прибутку;
- форма підприємництва та відповідна організаційно-правова структура [2, с. 29].

Елементами ресурсного потенціалу підприємства є такі ресурси: трудові, фінансові, матеріальні, що складаються з основних фондів (засобів) й обігових активів, нематеріальні, інформаційні [3, с. 102].

Трудові ресурси, або персонал підприємства – це сукупність фізичних осіб, які перебувають з підприємством як з юридичною особою у відносинах, що регулюються актами законодавства про трудову діяльність, та утворюють трудовий колектив працівників з визначеною структурою відповідно до структури виробництва, форми власності її організаційного устрою конкретного підприємства.

Трудовий потенціал підприємства характеризують такі поняття, як «кадри», «робоча сила», «трудова ресурси», «людські ресурси», «персонал». Вони взаємозалежні, використовуються як синоніми та необхідні для виділення специфічних особливостей трудового потенціалу колективу. Наприклад, робоча сила – це сукупність фізичних і розумових здібностей людини, які використовуються нею для виробництва матеріальних благ і послуг. Трудові ресурси, як правило, характеризують потенційну робочу силу підприємства як частину трудових ресурсів країни. Кадри – це основний (штатний, постійний), як правило, кваліфікований склад працівників підприємства. Поняття «людські ресурси» ширше, ніж поняття «трудова ресурси» й «робоча сила», оскільки вони є головним ресурсом будь-якого підприємства, від кваліфікації й продуктивності праці яких за результати його господарської діяльності.

З метою ефективного використання ресурсного потенціалу на підприємствах здійснюється його управління, яке включає в себе аналіз кадрового потенціалу й рівня його використання, визначення потреби в працівниках різних спеціальностей, прогнозування та планування чисельності працівників усього підприємства й окремих його підрозділів за різними структурними групами, розміщення працівників і координація їх діяльності, мотивація праці, облік результатів праці, контроль за виконанням завдань.

Нематеріальні ресурси – це частина потенціалу підприємства, яка дає економічну вигоду протягом тривалого періоду та має нематеріальну основу отримання доходів, до яких належать об'єкти промислової та інтелектуальної власності, а також інші ресурси нематеріального походження [9, с. 294].

Згідно з дослідженнями О.І. Маслака, до інших видів нематеріальних ресурсів належать:

- ноу-хау – технологія виробництва, науково-технічні, комерційні, організаційні та управлінські знання, необхідні для функціонування виробництва. На відміну від секретів виробництва, ноу-хау не патентуються, оскільки певною мірою складаються з низки методів, навичок тощо. Поширення ноу-хау здійснюється шляхом укладання ліцензійних договорів:

- раціоналізаторські пропозиції-технічне рішення, що є новим та корисним для підприємства, та передбачає зміни конструкції виробів, технології виробництва та техніки або зміни складу матеріалу. Його автору видається спеціальне посвідчення заснування права на авторство та винагорода;
- найменування місця походження товару. Зображає назву країни (або місцевості) для визначення специфічних якостей товару, які пояснюються природними умовами, людським фактором, національними особливостями, характерними для цього регіону;
- гудвіл – визначає імідж підприємства. Нематеріальні активи – це права на користування нематеріальними ресурсами. Власники об'єктів і промислової власності отримують виключне право на їх використання за допомогою патентів [5, с. 125].

Усі джерела коштів, які використовуються для формування фінансових ресурсів, можна поділити на дві групи – власні й позикові.

Власні кошти формуються в момент створення підприємства, а також у процесі його діяльності, до яких належать:

- статутний капітал, утворений внаслідок уставних чи пайових внесків, випуску й розміщення акцій, бюджетного фінансування;
- додатковий капітал, утворений як перевищення надходження внесків чи сум коштів, отриманих від продажу акцій, а також у процесі здійснення переоцінки матеріального майна підприємства за справедливою вартістю;
- нерозподілений прибуток підприємства, який може бути використаний для фінансування господарської діяльності;
- інші виробничі фонди, які утворюються за допомогою прибутку;
- амортизаційні відрахування на відтворення основних засобів і нематеріальних активів.

Позикові кошти формуються в процесі діяльності підприємства й включають у себе:

- банківські довгострокові й короткострокові кредити;
- облігаційні та необлігаційні позики;
- товарні чи комерційні кредити тощо.

Позикові кошти залучаються у зв'язку з тим, що в підприємства періодично виникає потреба в

додаткових коштах, які неможливо задовольнити за власні кошти. Залучення позикових коштів здійснюється на принципах платності, терміновості, зворотності, цільового використання й матеріального забезпечення.

Матеріальні ресурси складаються з основних фондів й обігових активів підприємства [4, с. 150].

Основні фонди – це засоби праці, які мають вартість і функціонують у виробництві тривалий час у своїй незмінній споживчій формі, а їх вартість переноситься через конкретну працю на вартість виготовленої продукції частинами в міру напружування. Основні фонди підприємства поділяються на активні й пасивні.

Обігові активи – це частина майна підприємства, яка включає в себе матеріальні й грошові засоби, що одноразово беруть участь у виробничому процесі та повністю переносять свою вартість на готову продукцію (роботи, послуги). Вони забезпечують безперервність всіх процесів, які відбуваються на підприємствах: постачання, виробництво, збут, фінансування.

Зважаючи на видову різноманітність, ресурсний потенціал – це не просто сума, а система ресурсів, що використовуються комплексно, тобто передбачає обов'язкову взаємодоповнюваність окремих ресурсів у процесі суспільного виробництва.

Відмінною особливістю категорії ресурсного потенціалу є також і те, що вона передбачає можливість взаємозамінності ресурсів, що використовуються в суспільному виробництві. Багатофункціональність більшості видів ресурсів створює умови варіації застосування різних їх видів та елементів для досягнення одного й того самого кінцевого результату [7, с. 368].

Проблематику фінансово-ресурсного потенціалу необхідно розглядати в таких площинах: низький рівень кваліфікації фінансового менеджменту, надзвичайно ризикова політика формування активів та пасивів підприємств, труднощі із залученням зовнішніх джерел фінансування, дефіцит внутрішніх джерел фінансування, високий рівень кредиторської заборгованості у структурі джерел фінансування.

З огляду на сучасний стан економіки наявність фінансово-ресурсного потенціалу на підприємстві ще не говорить про ефективність діяльності підприємства. Ефективна діяльність підприємства забезпечується, в першу чергу, за рахунок якості використання ресурсного потенціалу [5, с. 126].

Висновки. Отже, наявність у підприємства фінансово-ресурсного потенціалу підприємства є важливим елементом забезпечення розвитку підприємства.

Фінансово-ресурсний потенціал відіграє важливу роль в ефективному функціонуванні підприємства в умовах перехідного періоду, його наявність у підприємства говорить про ефективність його діяльності та доцільності існування. Оскільки успіх економічної діяльності фірми у стратегічному плані визначається

її сталими конкурентними перевагами порівняно з іншими фірмами, основним чинником надбання конкурентних переваг є наявність під контролем стратегічних ресурсів, тобто ресурсів, що дають можливість реалізовувати конкурентні стратегії.

Ефективне управління, цілеспрямоване відтворення та повноцінне використання ресурсів підприємств можуть бути забезпечені лише тоді, коли є, по-перше, економічно та соціально доцільне співвідношення ресурсів праці та матеріально-технічної бази, зокрема, основних виробничих фондів. По-друге, застосування прогресивних, високопродуктивних та екологічно безпечних технологій у виробництві продукції. По-третє, розширення, відтворення та оновлення ресурсів. Оскільки чітко організоване, своєчасне та в достатній кількості матеріально-технічне забезпечення, висока якість матеріально-технічних основних засобів виробництва продукції та врахування специфіки принципів господарського й фінансового обігу суб'єкта управління безпосередньо визначають результативність й безпечність функціонування фінансово-ресурсного потенціалу підприємств, а також їх розвиток.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Белінська О.В. Сутність фінансового потенціалу підприємства / О.В. Белінська // Вісник Хмельницького національного університету. – 2012. – № 4. – Т. 3. – С. 267–271.
2. Вишневецька О.М. Формування та оцінювання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств / О.М. Вишневецька // Вісник ХНАУ. – 2007. – № 3. – С. 27–32.
3. Зайчук Т.О. Теоретичні аспекти визначення ринкового потенціалу і таргетингу вітчизняними підприємствами / Т.О. Зайчук // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2012. – № 1. – С. 96–104.
4. Потенціал підприємства: формування та використання: [підручник] / [Н.В. Касьянова, Д.В. Солоха, В.В. Морєва, О.В. Белякова та ін.]. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К.: Центр навчальної літератури, 2013. – 248 с.
5. Маслак О.І. Особливості оцінювання економічного потенціалу підприємства в умовах циклічних коливань / О.І. Маслак, О.О. Безручко // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2013. – Вип. 1. – С. 121–127.
6. Назаренко А.С. Теоретичні підходи до визначення сутності економічної категорії «фінансовий потенціал підприємства» / А.С. Назаренко // Економіка фінанси і право. – 2009. – № 8. – С. 22–29.
7. Шубін О.О. Потенціал регіону: вектори формування та використання: [монографія] / О.О. Шубін, М.В. Азарян, Д.В. Солоха, О.В. Белякова. – Донецьк: СПД Купріянов В.С., 2011. – 658 с.
8. Турчак В.В. Методика оцінки фінансового потенціалу підприємства в сучасних умовах господарювання / В.В. Турчак, С.Д. Чижинська // Молодий вчений. – 2014. – № 8 (11). – С. 49–52.
9. Федонін О.С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: [навч. посібник] / О.С. Федонін, І.М. Рєпіна, О.Т. Олексюк. – К.: КНЕУ, 2013. – 316 с.
10. Фомин, П.А. Особенности оценки потенциала промышленных предприятий / П.А. Фомин, М.К. Старовойтов [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cfm.ru/management/manufact/manufact_potential.shtml.